

Надія Доронкіна,
Київський національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ПРАГМАТИЧНА СУПЕРСТРУКТУРА АРГУМЕНТАТИВНОГО ДИСКУРСУ У НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ СТАТТЯХ

Ключові слова: суперструктура, мовленнєвий акт, макромовленнєвий акт, глобальний мовленнєвий акт, аргументація, дискурсивний акт.

Поняття суперструктури дискурсу, введене Т. ван Дейком, належить до структурних характеристик дискурсу. Зокрема для жанру науково-технічної статті дискурс характеризується аргументативною суперструктурою. Також Т. Ван Дейк зазначив, що суперструктуру слід аналізувати як з семантичної, так і з прагматичної точки зору. Науково-технічні роботи пишуться відповідно до певних вимог. Це призвело до появи деяких дискурсивних моделей, таких як ScholOnto, ABCDE, SWAN та інші. Однак вони не фокусувалися на прагматичному аспекті аргументації.

Прагматика є багатоаспектною галуззю лінгвістики, яка передбачає ряд інтерпретацій. Найбільш важливою частиною лінгвістичної прагматики вважють теорію мовленнєвих актів, які слугують мінімальною одиницею мовленнєвої діяльності. Тобто, мовленнєвий акт реалізує комунікативну ціль одного мовця. У контексті речення, мовленнєвий акт відноситься до модусу, тобто його перформативної частини. Опис будь-якого мовленнєвого акту ґрунтується на таких поняттях, як локуція, ілокуція та перлокуція. Будь-який мовленнєвий акт аналізується з трьох точок зору. Локутивний акт висвітлює спосіб досягнення комунікативної мети за допомогою мовних засобів. З точки зору умов виконання і цілей мовленнєвий акт розглядається як ілокутивний. Відносно свого результату акт вважається перлокутивним [2, с. 48-51].

Наступна за складністю одиниця була запропонована В. Карабаном. Складний мовленнєвий акт створюється в результаті з'єднання мінімум двох мовленнєвих актів. Тип такого акту залежить між характеру відносин між ілокутивними цілями складових мовленнєвих актів [4, с. 175-199].

Однак складний мовленнєвий акт - це не просто набір простих актів. Крім того, він включає в себе дискурсивний акт, функція якого полягає в тому щоб або об'єднати інтенції компонентів або розділити складну інтенцію на прості. Будь-який складний мовленнєвий акт може бути виражений набором фраз, або складним реченням. В останньому випадку речення має складну пропозиційну структуру, але його ілокутивні та перлокутивні компоненти прості. [1, с. 60-100].

Т. ван Дейк стверджує, що будь-який дискурс складається з таких одиниць, як послідовність мовленнєвих актів, що відповідають таким вимогам:

- мовленнєві акти у розташовані у часовій послідовності;
- кожен мовленнєвий акт змінює прагматичний контекст наступного;
- всі мовленнєві акти об'єднані однією спільною темою і однієї метою.

Така послідовність або макромовленнєвий акт може бути представлена у вигляді ланцюга, де кожен ілокутивний акт оцінюється в контексті попереднього. Для того, щоб оперувати макромовленнєвим актом в цілому слід використати деякі макроправила. Таким чином створюється глобальний мовленнєвий акт. Крім того, можливе попарне з'єднання глобальних актів з метою створення послідовності. Прагматична суперструктура дискурсу створюється, коли послідовність мовленнєвих актів є конвенційною для події, що описується.

Структура аргументативного макромовленнєвого акту складається з пропозиції, логічної форми і іллокутивної сили. Пропозиція та іллокутивна сила макромовленнєвого акту дорівнює сумам пропозицій та іллокутивних сил компонентів [3, с. 35-45]. Відповідно до теорії В. Карабана, аргументація – це складний мовленнєвий акт, у якому має місце відношення субординації між мовленнєвим актом тези та мовленнєвим актом доводів. Логічна форма такого акту є проявом його дискурсивного акту.

Аргументація, як відомо, невід'ємною частиною будь-якої наукової роботи. Мінімальна аргументативна послідовність складається з одного мовленнєвого акту тези та одного мовленнєвого акту доводу. Існують два випадки в

залежності від композиції аргументації. Коли автор приходиться до висновку, на підставі результатів експериментальних або теоретичних досліджень, він переважно поміщений в постпозиції. У іншому випадку теза знаходиться у препозиції, а доводи обґрунтовують її.

Імплицитні елементи аргументації виражаються імпліцитними мовленнєвими актами. Наприклад, прочитавши опис експериментальних процедур або вхідних даних, читач повинен зробити оціночне судження. З іншого боку, автор переконує читача в правильності алгоритмів і репрезентативності даних, тобто теза аргументації у такому фрагменті є імпліцитною.

Кожен жанр дискурсу характеризується певними типами аргументативних фрагментів, зокрема науково-технічна стаття містить фрагменти з імпліцитними тезами аргументації. Тим часом у складній аргументації аргументативний макромовленнєвий акт входить до складу іншого мовленнєвого акту. Однак в межах одного аргументативного рівня складна аргументація може бути сурядною або множинною. Останній випадок слід інтерпретувати як набір окремих складних мовленнєвих актів. У сурядній аргументації теза виступає в якості композитного складного мовленнєвого акту з дискурсивним актом, який об'єднує інтенції.

Для того, щоб перетворити аргументативний макромовленнєвий акт у глобальний мовленнєвий акт слід виконати такі дії:

- видаляти непотрібні і несуттєві мовленнєві акти;
- вибрати компоненти аргументативних моделей.

Отже суперструктура належить до прагматичних характеристик дискурсу. Зокрема для жанру науково-технічної статті суперструктура має аргументативний характер. Тому існує цілий ряд типових глобальних мовленнєвих актів, які входять до складу суперструктури. Мета подальших досліджень полягає у визнанні цих актів та визначення їх характеристик.

Література:

1. Карабан В.И. Сложные речевые акты как речевые единицы: дис. ... докт. филологич. наук: 10.02.04 / В.И.Карабан. – Киев, 1989. – 465 с.
2. Кривчикова Н.Л. Институциональные французские тексты в коммуникативно-прагматическом аспекте: дис. ... кандидата филологич. наук: 10.02.05 / Н. Л. Кривчикова. – Белгород, 2007. – 188 с.
3. Мигунов А.И. Семантика аргументативного речевого акта / А. И. Мигунов // Аргументация: сб. науч. статей. – СПб.: Изд-во С.-Петербург. ун-та, 2006. Вып. 6. – С 35-47.
4. Dijk, T. A. van. Macrostructures / T. A. van Dijk. – NJ: Erlbaum, 1980. – 317 p.